

تعاون و کشاورزی، سال نهم، شماره ۳۸، تابستان ۱۴۰۰

شناسایی مشکلات توسعه کسب و کار تعاونی‌ها در روستاهای منطقه سیستان

بهزاد رخشانی^۱، علی سردار شهرکی^{۲*}، ندا علی احمدی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۲۶

چکیده

امروزه مسئله همکاری و باهم بودن با توجه به شرایط حاضر در منطقه سیستان بسیار مهم و ضروری است. منطقه سیستان با معضلاتی همچون بیکاری، نبود اشتغال پایدار و کاهش منابع آبی و کم رونقی بخش کشاورزی رنج می‌برد. اجرای کسب و کار تعاون روستا در مناطق روستایی باعث جلوگیری از هدر رفت سرمایه‌ها و مزیت‌های روستاها می‌شود، اجرای کسب و کار تعاونی‌ها همچنین فرصت مناسبی به افراد تحصیل کرده روستا جهت استفاده از تحصیلاتشان در راستای توسعه روستا و رشد اقتصادی روستا است. لذا با در نظر گرفتن اهمیت موضوع که برگرفته از اولویت‌های پژوهشی اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان است، هدف این پژوهش شناسایی مشکلات توسعه کسب و کار تعاونی‌ها در روستاهای منطقه سیستان بوده است. در این راستا ۲۰ پرسشنامه بر پایه ۶۸ گزینه و ۱۳ شاخص تدوین شد که توسط خبرگان اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان، اداره تعاونی روستایی استان سیستان و بلوچستان، دفاتر بیمه شهرستان زاهدان و اساتید دانشگاه سیستان و بلوچستان تکمیل گردیده است. بدین منظور از تکنیک تئوری خاکستری (GRA) و نرم‌افزار **GRA solver 2015** برای استخراج نتایج استفاده شد. بر اساس نتایج به دست آمده، مهم‌ترین موانع و مشکلات تعاونی‌های منطقه سیستان عبارت است از: کمبود نقدینگی جهت تأمین سرمایه در گردش مالی در اولویت اول جای گرفته است. همچنین عدم وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری در اولویت دوم قرار گرفته است. از طرفی دیگر عدم آشنایی تحصیل کردگان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی و عدم ایجاد مراکز مشاوره برای راهنمایی و رفع مشکلات بیکاری شرکت‌های تعاونی در اولویت سوم جای گرفته است؛ بنابراین با توجه به نتایج حاصله لازم است زیرساخت‌های توسعه کسب و کار تعاونی‌ها در منطقه در جهت رفع موانع بازسازی شود.

واژگان کلیدی: تعاونی‌های روستایی، تکنیک خاکستری، سیستان

۱ و ۳. به ترتیب دانشجوی کارشناسی ارشد و دکتری اقتصاد کشاورزی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سیستان و

بلوچستان، ایران

۲. استادیار گروه اقتصاد کشاورزی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سیستان و بلوچستان، ایران

a.shahraki65@gmail.com

* نویسنده مسئول

مقدمه

روستا یک واحد تولیدی، فرهنگی، مسکونی، اجتماعی - ارزشی و سرمایه‌ای است که در آن تعداد زیادی از عوامل انسانی، منابع طبیعی و پتانسیل‌های اقتصادی به‌عنوان ذخایر حیاتی کشور وجود دارد که نقش مهمی در رشد و توسعه یک جامعه ایفا می‌کنند (رضوی، ۱۳۹۳). یکی از مؤثرترین عوامل پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستاهای هر منطقه، تقویت نهاده‌ها و مؤسسات موجود در روستاها می‌باشد که شرکت‌های تعاونی روستایی یکی از باسابقه‌ترین و مهم‌ترین این نهادها می‌باشد (پهلوانی و همکاران، ۱۳۸۸). تعاونی در جوامع مختلف بشریت به مفهومی جامع و فراتر از زمان و مکان تبدیل شده است، به طوری که دربردارنده نوعی ارتباط مکمل و متقابل بین افراد گروه می‌باشد، که هدفشان تأمین‌کننده منافع و نیازهای اعضاست (کرباسی و همکاران، ۱۳۸۸). مهم‌ترین دستاوردهای اقتصادی و اجتماعی انسان‌ها خاصیت مشارکت و همکاری‌شان بوده است (دانشنامه تعاون، ۱۳۹۴).

تعاونی از جمله شکل‌های حقوقی مشارکت است که در مقایسه با سایر اشکال تأکید بیشتری بر جنبه‌های انسانی و عدالت محور دارد. شرکت‌های تعاونی بخش قابل توجهی از اقتصاد جهان را تشکیل می‌دهند و عاملی برای توسعه پایدار می‌باشند. در این بین، تعاونی‌های روستایی از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند، چراکه نقش آن‌ها در توسعه روستایی بسیار اهمیت یافته است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۴).

در اینجاست که بررسی تعاونی‌ها به‌عنوان یکی از تشکلهای موجود در شکل‌گیری مشارکت مردم برای توسعه شهرهای کوچک و روستاها که عاملی برای توسعه منطقه‌ای می‌باشد، ضرورت می‌یابد (Khoshfar, 2000). تأسیس و توسعه شرکت‌های تعاونی در مناطق کمتر توسعه‌یافته و روستایی، به‌عنوان مؤثرترین راهکار برای جمع‌آوری منابع مالی اقشار کم درآمد جامعه، معرفی شده است (Zhu & Leonard, 2009).

با راه‌اندازی، ارتقاء و بهبود زیرساخت‌های تعاونی‌ها در مناطق روستایی می‌توان در جهت توسعه و گسترش کسب‌وکار نوین در مناطق روستایی اقدامات لازم را ایجاد نمود (Hassan & Kong, 2016). تعاونی‌های کارآفرین روستایی یکی از ابزارها و راهکارهای اساسی و مهم در راستای افزایش و بهبود فرصت‌های شغلی، افزایش میزان درآمد و سرعت بخشیدن به روند رشد و توسعه روستاها به شمار می‌آیند (Arbabi et al., 2015).

امروزه نظریه‌های نوین کارآفرینی روستایی و توسعه کسب‌وکارهای کوچک به‌عنوان راه-حلی مناسب برای توانمندی و ظرفیت‌سازی مناطق روستایی جهت توزیع عادلانه درآمد، کاهش شکاف طبقاتی بین شهر و روستا ارائه شده است (یعقوبی فرانی و همکاران، ۱۳۹۳). کارآفرینان برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید با موانعی همچون: عدم تأمین منابع مالی، موانع اداری و ریسک بالایی مالی مواجه هستند (عطایی و ایزدی، ۱۳۹۴).

در حال حاضر اشتغال به یکی از دغدغه‌های اصلی مردم و مسئولان تبدیل شده و پژوهشگران و مدیران کشور را به تکاپو واداشته است تا با ارائه راه‌کارهای اثربخش در راستای بهبود فضا کسب‌وکار، رشد و توسعه اشتغال پایدار به ایجاد هرچه بیشتر فرصت‌های شغلی جدید برای جوانان اقدام نمایند (احسانی و همکاران، ۱۳۹۱)؛ اما راه‌اندازی کسب‌وکار در ایران سخت و پیچیده می‌باشد و فضای آن نامناسب‌تر از گذشته شده است. به‌طوری‌که بانک جهانی، رتبه ایران را از نظر سهولت انجام کسب‌وکار در میان ۱۳۴ کشور مورد بررسی، رتبه ۱۲۴ را گزارش کرده است (World Bank Group, 2017).

از طرفی در ایران تعاون و همکاری‌های مشارکت آمیز در بسیاری از موارد، عامل مؤثری در شکل‌گیری تحولات اقتصادی و اجتماعی بوده است که در طول تاریخ ایران دارای فراز و نشیب‌های مختلفی می‌باشد (کریاسی و همکاران، ۱۳۸۸)؛ بنابراین تعاونی‌های کشاورزی می‌توانند به‌عنوان عاملی برای ایجاد انگیزه در رشد و شکوفایی اقتصادی کشور محسوب شوند. نقش تعاونی‌ها در ایجاد فعالیت‌های تولیدی کوچک و متوسط زودبازده در تولید و اشتغال بیشتر، سهم قابل توجهی در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و بخصوص برنامه ششم برای تعاونی‌ها پیش‌بینی شده است (مظفری، ۱۳۸۶). با توجه به سیر تحولات تعاون و اندیشه‌های تعاونی در ایران، جایگاه تعاون در اقتصاد کشور به‌خصوص در ارتقای سطح تولید و اشتغال نمایان‌تر شده است؛ بنابراین شناخت بیشتر و درک اهمیت تعاونی‌ها و همچنین بررسی و شناسایی موانع و مشکلات آن‌ها ضرورت می‌یابد (Eid & Martinez-carrasco plwite, 2014).

طبق مطالعات انجام شده، تعداد شرکت‌های تعاونی فعال استان سیستان و بلوچستان در سال ۱۳۹۷، تعداد ۱۳۶ تعاونی می‌باشد که این تعداد ۱۰۰ درصد از کل تعاونی‌های ثبت شده استان را تشکیل می‌دهد و نسبت به تعاونی‌های فعال در سال گذشته رشد داشته است. (مرکز آمار و اطلاعات راهبردی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۸)؛ اما تعداد شاغلین شرکت‌های تعاونی استان در این سال نسبت به سال گذشته کاهش یافته است. برای از بین رفتن معضل

بیکاری نیازمند مشارکت بخش تعاونی و خصوصی می‌باشد به طوری که فعالیت‌های اقتصادی افراد در قالب تعاونی و امکان دسترسی به منابع مالی ارزان‌قیمت مدنظر قرار گرفته شود (اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۷). متأسفانه بخش عمده‌ای از منابع در اختیار بخش دولتی صرف طرح‌های مقطعی ایجاد اشتغال غیر پایدار و کوتاه‌مدت جهت مقابله کوتاه‌مدت با بحران اشتغال در کشور شده است (مظفری، ۱۳۸۶). در حالی که تخصیص بهینه منابع مورد نیاز بخش تعاون می‌تواند نقش بسزایی در ایجاد اشتغال پایدار داشته باشد و از هدر رفتن منابع با توجه به محدودیت آن جلوگیری کند (بیطرف، ۱۳۹۴). در واقع ایجاد موفقیت‌آمیز کسب‌وکارهای کوچک کارآفرینانه، موجب افزایش تولید ناخالص ملی و توسعه اقتصادی می‌شود. ولی موانع و مشکلات فراوانی باعث می‌شوند که بیشتر کارآفرینان بالقوه برای راه‌اندازی کسب‌وکار خود اقدام نکنند و یا چنانکه اقدام کردند قطعاً با موانع و مشکلاتی مواجه شوند و حتی در معرض شکست قرار گیرند. البته آمار شکست کسب‌وکارها در ایران به مراتب بیشتر است (عربی، ۱۳۹۱). منطقه سیستان با معضلاتی همچون بیکاری، نبود اشتغال پایدار و خشک‌سالی مکرر رنج می‌برد. به نظر می‌رسد تعاونی روستایی و کارآفرینی روستایی با توجه به وضعیت موجود نواحی روستایی این منطقه از جایگاه ویژه‌ای در فرایند توسعه روستایی برخوردار است. بیکاری فصلی یا کامل، بهره‌وری پایین افراد از منابع، عدم جذابیت برای سرمایه‌گذاری و ضعف فضای کسب‌وکار در مطالعات مختلف نشان داده است که از معضلات موجود در نواحی روستایی بوده‌اند و با ایجاد اشتغال کارآفرینی و ایجاد تعاونی می‌توان به مقابله با آن برخاست. بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که توسعه کارآفرینی در اشکال و زمینه‌های مختلف در مناطق روستایی به واسطه ایجاد اشتغال، تولید سرمایه، کمک به توزیع عادلانه درآمدها در جامعه و کاهش فقر، یکی از مؤلفه‌های کلیدی نظام پیشران توسعه روستایی و حتی توسعه ملی به شمار می‌رود. مطالعات متعددی در زمینه مطالعه تعاونی‌ها در ایران صورت گرفته است، اما این موضوع در این موقعیت مکانی در حال حاضر مورد مطالعه قرار نگرفته است. همچنین این موضوع بر اساس اولویت‌های پژوهشی اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. لذا، هدف از این مطالعه، شناسایی مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌ها در روستاهای منطقه سیستان می‌باشد، که کمتر به این موضوع پرداخته شده است.

پیشینه تحقیق

تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اوایل هزاره سوم میلادی موجب ایجاد شرایط جدید و لزوم سازگاری برای تعاونی‌ها شده است. در کشورهای صنعتی، دولت از طریق طراحی چارچوب‌هایی برای توسعه تعاونی‌ها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، گام‌های مؤثری برداشته است (شکیبایی مقدم، ۱۳۹۲)؛ اما در کشورهای در حال توسعه مشکلاتی همچون عدم تطبیق انتظارات، نبود شفافیت سیاست‌گذاری‌ها، نبود شرایط استاندارد محیطی و افزایش غیرطبیعی تعاونی‌ها به لحاظ کمی وجود دارد (عطائی و ایزدی، ۱۳۹۴). این مسائل در ایران نیز به چشم می‌خورد و دارای مشکلاتی نظیر موانع زیربنایی، کمبود خدمات و تجهیزات کشاورزی ناشی از ضعف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری ملی و منطقه‌ای در مناطق روستایی و بخش کشاورزی، مسائل مرتبط با عدم تطبیق کامل برنامه‌ریزی، اصول و قوانین بخش تعاونی با محیط‌های روستایی وجود دارد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۳). افراد مناطق روستایی اغلب شیوه زندگی سنتی و معیشتی دارند که این امر مانع نوآوری و کارآفرینی گردیده است (مطیعی لنگرودی و همکاران، ۱۳۹۱). بر این اساس در مناطق روستایی، به‌رغم وجود افراد خلاق و نوآور، سبک فعالیت کارآفرینی نهادینه نشده است، زیرا محدودیت‌های گوناگونی در این زمینه وجود دارد (اذر و همکاران، ۱۳۹۲). در نتیجه، برخی از شرکت‌های تعاونی کشاورزی در نیمه‌راه از ادامه فعالیت خود بازمی‌مانند و موجب منحل شدن تعاونی می‌گردد (حضرتی و بابایی فینی، ۱۳۹۱). بنابراین، آماده‌سازی زیرساخت‌ها و زمینه لازم در شکل‌گیری تعاونی‌ها ضرورت می‌یابد و بی‌توجهی به مسائل توسعه کشاورزی، هزینه‌های گزافی برای جوامع روستایی به همراه داشته است (عطائی و ایزدی، ۱۳۹۴). در زمینه عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها و همچنین موانع موجود در سر راه تعاونی‌های، در ابتدا به مطالعات داخلی و سپس به مطالعات خارجی در ادامه پرداخته شده است.

کریمیان و همکاران (۱۳۹۷). در تحقیقی به بررسی چالش‌های توسعه تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی شهرستان بویراحمد پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست آمده، ۱۴ عامل بر اساس اهمیت به‌عنوان چالش‌های این تعاونی‌ها استخراج شده است که به ترتیب شامل: زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اقتصادی، اطلاع‌رسانی، مشکلات فروش، بازاریابی، فنی، آموزشی، حمایتی، محیطی، قانونی، اجتماعی، مدیریتی و فردی بوده است.

حسینی نیا و علی آبادی (۱۳۹۸)، در مطالعه با عنوان آسیب‌شناسی زنجیره ارزش کارآفرینی در کسب‌وکارهای روستایی (مطالعه موردی تعاونی‌های روستایی استان کرمانشاه) به مطالعه پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، نبود سیستم صحیح برای تأمین منابع مالی موردنظر به‌عنوان مهم‌ترین چالش این زنجیره بیان شده است.

ملاشاهی و مردای (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای به بررسی تحلیلی بر موانع ترویج کارآفرینی کشاورزی در استان سیستان و بلوچستان به مطالعه پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، عواملی نظیر قوانین و مقررات اداری، مشکلات بازاریابی محصولات، عدم آشنایی سرمایه‌گذاری در زمینه سرمایه‌گذاری و کارآفرینی و ضعف مالی کارآفرینان، به‌عنوان ۴ مانع اصلی بر سر راه کارآفرینان در بخش کشاورزی استان عنوان گردیده است.

عباسی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر بازاریابی جمعی کارآفرینان در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان کردستان پرداخته‌اند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده رابطه مثبت و معناداری بین سرمایه اجتماعی، برندسازی دسته‌جمعی محصولات، بازاریابی گروهی، میل به نوآوری گروهی وجود دارد.

ملکی و همکاران (۱۳۹۸)، در مطالعه به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استان ایلام پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، توسعه کارآفرینی تعاونی‌های در حد متوسط و پایین‌تر از آن بوده است، به‌طوری‌که رابطه مثبت و معناداری بین عوامل اقتصادی، سازمانی، آموزشی - اطلاعاتی و سیاسی با توسعه کارآفرینی تعاونی‌ها وجود داشته است.

لرستانی و همایونی نژاد (۱۳۹۸)، در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کسب‌وکارهای تعاونی کشاورزی در شهرستان اسلام‌آباد غرب پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، رابطه مثبت و معناداری بین موفقیت کسب‌وکارهای تعاونی با عوامل: اقتصادی، مهارت مدیران، روان‌شناختی، سیاسی - اداری وجود دارد.

پوژارا (۲۰۱۶)، در مقاله‌ای به بررسی مشکلات تعاونی‌های تولیدی بخش کشاورزی پرداخته است، طبق نتایج به‌دست‌آمده: نبود مهارت‌های بازاریابی، کمبود همکاری، مدیریت ضعیف و ناکارا و عدم درک متقابل از جمله مشکلات تعاونی‌های این بخش بوده است.

استوفرن (۲۰۱۷)، در مطالعه‌ای به بررسی عوامل بازدارنده تعاونی‌های روستای کنیا پرداخته است. نتایج به‌دست‌آمده نشان‌دهنده این است که ۷ عامل، جز عوامل بازدارنده تعاونی‌های

بوده است که شامل: نبود زیرساخت‌های فرهنگی، فقدان دانش و دیدگاه صحیح در تولیدکنندگان و رهبران، نبود سود، کارا نبودن قوانین و مقررات، مشکلات زیرساختی، نبود سرمایه کافی، نظام اطلاع‌رسانی مناسب، وابستگی به دولت و بدگمانی به ساختار تعاونی‌ها می‌باشد.

برنداو و بریتن باخذ (۲۰۱۹)، در مطالعه‌ای به بررسی عمده مشکلات مدیریت تعاونی‌های روستایی در جنوب برزیل پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست‌آمده عمده مشکلات این تعاونی‌ها عبارت‌اند از:

۱- شرکت‌های تعاونی با سایر شرکت‌های موجود در این بخش رقابت می‌کنند اما عین رقابت، اصولی تعاونی را رعایت نمی‌کنند.

۲- تیمی که مسئول مدیریت تعاونی‌ها است، رقابت در بازارهای جدید را دشوار می‌بیند.

۳- مشارکت اعضای تعاونی در تعاونی کم می‌باشد.

۴- همکاران و اعضای تعاونی رفتارهای فرصت‌طلبانه از خود نشان می‌دهند.

پوخارلا و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر اندازه و تخصص بر عملکرد مالی تعاونی‌های کشاورزی پرداخته‌اند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، ریسک تأثیر مثبتی بر عملکرد مالی متوسط تعاونی‌ها داشته است. همچنین تأثیر ریسک بر اساس تنوع محصولاتی که توسط تعاونی‌ها به کار گرفته می‌شوند، متفاوت می‌باشد، زیرا اغلب تعاونی‌ها بیش‌ترین درآمد را از فروش گندم و مزرعه دریافت می‌کنند. علاوه بر این، سودآوری، نسبت بدهی به دارایی و اندازه آن تأثیر مثبتی بر عملکرد مالی تعاونی‌ها داشته است. با توجه به مطالب ارائه‌شده، این پژوهش به بررسی و سنجش شاخص‌های (زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اطلاع‌رسانی، مدیریتی، اقتصادی و مالی، حمایتی - پشتیبانی، آموزشی، فروش، سیاست‌گذاری، فنی، اجتماعی، محیطی و فرهنگی) مؤثر در شناسایی مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌ها در روستاهای منطقه سیستان پرداخته است.

ازاین‌رو پژوهش حاضر درصدد است به این سؤالات اساسی پاسخ دهد که: (۱) مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌ها در روستاهای منطقه کدام‌اند؟ (۲) اولویت‌بندی مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌ها در منطقه سیستان به چه صورت است؟

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش، از نوع مطالعات کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش، ۲۵ مورد از تعاونی‌های روستاهای منطقه سیستان بوده است که با استفاده از روش کوکران حجم نمونه ۲۰ تعاونی منطقه می‌باشد. در این پژوهش از تکنیک تئوری خاکستری (GRA) مورد استفاده گردیده است که این تکنیک به شرح زیر بوده است:

تکنیک تئوری خاکستری توسط دنگ در سال ۱۹۸۲ مطرح گردیده است. سیستم خاکستری به وسیله‌ی اعداد خاکستری، معادله‌های خاکستری و ماتریس‌های خاکستری توصیف می‌شود. به عبارت دیگر عدد خاکستری به عددی اطلاق می‌شود که مقدار آن نامشخص است اما بازه‌ای که مقدار آن را در برمی‌گیرد شناخته شده است. عدد خاکستری قادر می‌باشد عددی را با نا اطمینانی تعریف کند. به طور مثال رتبه معیارها در یک تصمیم‌گیری، به صورت متغیرهای کیفی مطرح می‌گردد که می‌توان آن را با بازه‌های عددی بیان کرد که این بازه‌های عددی اطلاعات نامطمئن را شامل خواهد شد (قنبری و راد، ۲۰۱۷). در این تکنیک برای وزن دهی شاخص‌ها از روش انتروپی شانون استفاده می‌شود. روش آنتروپی شانون از روش‌های پرکاربرد تصمیم‌گیری چند شاخصه است که برای محاسبه وزن معیارها استفاده می‌شود. در این روش با تشکیل یک ماتریس که سطرهای آن گزینه‌های پژوهش و ستون‌های آن معیارهای پژوهش را تشکیل می‌دهد به محاسبه وزن معیارها می‌پردازد. شکل تئوری خاکستری به صورت شکل (۱) می‌باشد. (Liu & Lin Forrest, 2010):

شکل ۱- الگوریتم سیستم خاکستری

گام چهارم: تعیین نرمال سازی ماتریس تصمیم خاکستری

$$(۴) D^* = \begin{bmatrix} \otimes G_{11}^* & \otimes G_{12}^* & \dots & \otimes G_{1n}^* \\ \otimes G_{21}^* & \otimes G_{22}^* & \dots & \otimes G_{2n}^* \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ \otimes G_{m1}^* & \otimes G_{m2}^* & \dots & \otimes G_{mn}^* \end{bmatrix}$$

که در آن برای هر کدام از معیارهای افزایشی $\otimes G_{ij}^*$ به صورت زیر نشان داده می شود:

$$(۵) \otimes G_{ij}^* = \left[\frac{\underline{\alpha}_{ij}}{G_j^{\max}} \frac{\bar{\alpha}_{ij}}{G_j^{\max}} \right]$$

$$\otimes G_j^{\max} = \max_{1 \leq i \leq m} \{ \bar{\alpha}_{ij} \}$$

برای هر کدام از معیارهای کاهش $\otimes G_{ij}^*$ به صورت زیر نشان داده می شود:

$$(۶) \otimes G_{ij}^* = \left[\frac{G_j^{\min}}{\bar{\alpha}_{ij}} \frac{G_j^{\min}}{\underline{\alpha}_{ij}} \right]$$

$$\otimes G_j^{\min} = \max_{1 \leq i \leq m} \{ \underline{\alpha}_{ij} \}$$

گام پنجم: ایجاد ماتریس تصمیم وزنی هنجار شده

با فرض اهمیت متفاوت هر کدام از معیارها، ماتریس وزنی نرمالیزه شده به صورت زیر نمایش داده می شود:

$$(۷) D^* = \begin{bmatrix} \otimes N_{11} & \otimes N_{12} & \dots & \otimes N_{1n} \\ \otimes N_{21} & \otimes N_{22} & \dots & \otimes N_{2n} \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ \cdot & \cdot & \dots & \cdot \\ \otimes N_{m1} & \otimes N_{m2} & \dots & \otimes N_{mn} \end{bmatrix}$$

که در آن، $\otimes N_{ij} = \otimes G_{ij}^* \times \otimes w_j$ می باشد (Dong et al., 2006).

گام ششم: انتخاب بهترین گزینه

برای m معیار مختلف $C = \{C_1, C_2, \dots, C_m\}$ ، بهترین گزینه ممکن $M^{\max} \{ \otimes G_1^{\max}, \otimes G_2^{\max}, \dots, \otimes G_n^{\max} \}$ را می‌توان از طریق زیر برآورد کرد:

$$M^{\max} = \left\{ \left[\max_{1 \leq i \leq m} a_{i1} \max_{1 \leq i \leq m} \bar{a}_{i1} \right] \left[\max_{1 \leq i \leq m} a_{i2} \max_{1 \leq i \leq m} \bar{a}_{i2} \right] \dots \left[\max_{1 \leq i \leq m} a_{in} \max_{1 \leq i \leq m} \bar{a}_{in} \right] \right\} \quad (8)$$

گام هفتم: محاسبه درجه امکان خاکستری

با استفاده از تساوی و رابطه (۳-۴۸) برای گزینه‌های مختلف به صورت زیر نشان داده می‌شود:

$$P \{ M_i \leq M^{\max} \} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n P \{ \otimes N_{ij} \leq \otimes G_j^{\max} \}$$

(۹)

گام هشتم: رتبه‌بندی گزینه‌های مختلف

هر چه درجه امکان خاکستری یک گزینه کوچک‌تر باشد، رتبه آن گزینه بهتر خواهد بود (Li et al., 2007).

برای جمع‌آوری اطلاعات از ۲۰ پرسشنامه بر اساس مقایسات زوجی با مقیاس ۹ تایی بر پایه ۶۸ گزینه و ۱۳ شاخص تدوین شده است که در جدول (۱) ارائه گردیده است. پرسشنامه‌ها توسط خبرگان اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان، اداره تعاونی روستایی استان سیستان و بلوچستان، دفاتر بیمه شهرستان زاهدان و اساتید دانشگاه سیستان و بلوچستان در سال ۱۴۰۰ تکمیل شده است. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط خبرگان مربوطه، جهت تجزیه و تحلیل داده از نرم‌افزار GRA solver 2015 استفاده گردیده است.

جدول ۱- معرفی شاخص و گزینه‌های مدل

عنوان گزینه	کد گزینه	کد شاخص	شاخص
باور ضعیف مسئولان نسبت به بخش تعاون	O1		
وجود تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور	O2	C1	زیرساختی
پایین بودن میزان رشد مراکز تخصصی پژوهشی در عرصه کارآفرینی روستایی	O3		
پایین بودن سطح مشارکت	O4		
نبود اعتماد متقابل بین اعضا و مسئولان تعاونی و وجود اختلاف بین آن‌ها	O5		
کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر	O6	C2	سرمایه اجتماعی
ضعیف بودن نظارت مداوم بر شرکت‌ها و گسترش عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه ثروت	O7		
عدم آشنایی تحصیل‌کردگان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی و عدم، مراکز مشاوره برای راهنمایی و رفع مشکلات	O8		
بیکاری شرکت‌های تعاونی			
عدم ایجاد ارتباط مستقیم فارغ‌التحصیلان بیکار با شرکت‌های تعاونی	O9		
موفق		C3	اطلاع‌رسانی
نبود رسانه‌های انبوه، عدم اطلاع‌رسانی مردم جهت ترغیب آنان به ایجاد و گسترش اشتغال	O10		
ضعف دستگاه‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات در محیط‌های کشاورزی	O11		
استفاده از رسانه‌ها و نشریات ترویجی در زمینه کارآفرینی	O12		
ناهماهنگی سازمان‌های ذی‌ربط، اعضا و مدیران و جابه‌جایی و تغییر مدیریت، تعاونی‌ها	O13		
ضعف و پایین بودن توان اجرایی مدیران تعاونی و عدم وجود نظام ارزشیابی و بازرسی تعاونی‌ها	O14	C4	مدیریتی
ناکافی بودن توان علمی و تخصصی مدیران تعاونی‌ها و عدم مشورت مدیر با اعضا در مورد مشکلات	O15		
موانع مرتبط با نظام بانکی	O16	C5	

کمبود اعتبار و سرمایه تعاونی و نبود دسترسی به منابع مالی (مانند تسهیلات بانکی) برای راه اندازی	O17	
بالا بودن هزینه های تأمین نهاده های کشاورزی نسبت به بازده شرکت تعاونی	O18	
کمبود نقدینگی جهت تأمین سرمایه در گردش مالی مورد نیاز تعاونی ها	O19	
عدم توانایی تعاونی در تأمین وثیقه و انتظارات قانونی بانک و صندوق تعاون در قبال تسهیلات مورد نیاز	O20	
درآمد پایین و عدم اعطاء تسهیلات به میزان نیاز واقعی طرح و بالا بودن نرخ تورم	O21	اقتصادی و مالی
طولانی بودن زمان پرداخت تسهیلات توسط بانک یا صندوق تعاون	O22	
اخذ پول با بهره بالا خارج از سیستم بانکی و مشکلات بازپرداخت آن و عقب افتادن اقساط	O23	
میزان اشتباهات و سهل انگاری در سندهای مالی	O24	
میزان فعالیت اقتصادی اعضا و سرمایه گذاری در تعاونی	O25	
قوانین شفاف اقتصادی و مالیاتی تعاونی ها و سیاست های نامناسب در قیمت گذاری و نوسانات قیمتی	O26	
عدم استقبال از ایده های جدید و فرصت ندادن به افراد برای عملی کردن ایده ها و برخورد ناصحیح در ارائه ایده	O27	
عدم حمایت مدیرعامل از اقدامات کار آفرینانه و کارآفرینان شکست خورده	O28	
نبود ثبات دولتی کافی در حمایت از تعاونی ها	O29	حمایتی
ضعف قوانین مرتبط با حمایت از فعالیت های تعاونی و نبود تسهیلات ارتباطی و حمل و نقلی مدرن و سریع	O30	C6 پشتیبانی
نبود حمایت دولت از کسب و کارهای کوچک و متوسط و شرکت ها و مؤسسات، خدمات مشاوره ای و حمایتی	O31	
نبود آموزش های کارآفرینانه و کاردی نبودن آموزش ها	O32	
عدم تطابق آموزش ها با نیاز اعضا و عدم باور اعضا به آموزش	O33	C7 آموزشی
عدم مهارت افراد در زمینه کاری خود و خدمات مشاوره ای لازم در تعاونی ها	O34	

O35	نبود آموزش برای اعضا و مدیران تعاونی‌ها	
O36	ناآشنایی اعضا و مدیران تعاونی‌ها با فناوری‌های نوین	
O37	استفاده از روش‌های نوین آموزشی در تعاونی‌ها و اجرای برنامه‌های آموزشی برای بهبود توانمندی‌های کارآفرینی مدیران و کارکنان تعاونی	
O38	تدوین سرفصل متناسب با بازار کار	
O39	ایجاد مراکز رشد کارآفرینی جهت راهنمایی و مشاوره اعضا و استفاده از کارآفرینان برتر و موفق جهت تدریس برخی از مهارت‌های کارآفرینی	
O40	فقدان دسترسی به اطلاعات در زمینه فروش کالاها و نبود ارتباطات مؤثر با تأمین‌کننده‌ها و شبکه‌های توزیع و فروش	
O41	بالا بودن قیمت تمام‌شده محصولات تولیدی شرکت تعاونی و پایین بودن قیمت فروش محصول	
O42	مشکلات خدمات حمل و نقل تولیدات به بازار	فروش
O43	فروش مستقیم و بی‌واسطه محصول و وجود عوامل واسطه و دلالت در هنگام فروش محصولات از سوی تعاونی‌ها	
O44	اشباع بازار به علت ورود کالاهای ارزان‌قیمت مشابه خارجی و محدودیت بازار	
O45	ضعف خدمات بازاریابی و قیمت پایین محصولات	C8
O46	عدم مرغوبیت و پایین بودن کیفیت محصولات تولیدی	
O47	ضعف بازاریابی از سوی تعاونی‌ها و بی‌ثباتی بازار	
O48	تبلیغات مؤثر برای یافتن مشتری جدید	
O49	بی‌اعتمادی مشتریان بالقوه به شرکت‌های تازه تأسیس	
O50	نبود نیروی انسانی توانمند در بازار کار یا دشواری جذب آن‌ها و ارائه مشاوره بازاریابی و فروش محصولات به اعضای تعاونی	
O51	وجود بازار رقابتی و اشدایی با بازارهای منطقه‌ای و ملی	
O52	نبود برنامه‌ریزی جامعه بلندمدت از سوی مدیران در زمینه تولید و بازاریابی	
O53	فراهم‌سازی زمینه حضور افراد در نمایشگاه‌ها و بازارهای فروش محلی	
O54	محدودیت‌ها و موانع کارآفرینی از طرف دولت	C9 سیاست‌گذاری

عدم حمایت از پژوهش‌های مرتبط با کارآفرینی و اعطای مشوق‌های دولتی به تعاونی‌ها	O55		
عدم تدوین و تصویب قوانین مورد نیاز تعاونی‌ها از طرف دولت و کاهش مراحل اداری تأسیس و اداره تعاونی‌ها	O56		
عدم مکان‌یابی مناسب جهت اجرای طرح و وجود مشکل جهت تأمین زمین و امکانات زیربنایی مورد نیاز استقرار تعاونی‌ها	O57		
فقدان توجه مالی، فنی و تکنولوژیکی اولیه برای طرح و پایین بودن فناوری ماشین‌آلات، تجهیزات و فرسودگی آن‌ها	O58	C10	فنی
ایجاد تجهیزات و امکانات مناسب برای شکل‌گیری ایده نبود انسجام بین روستاییان و ضعف ارتباط تعاونی با دیگر سازمان‌ها، مسئولان و شرکت‌های مرتبط	O59	O60	
درک نامناسب افراد از تعاونی‌ها و پایین بودن سطح تحصیلات اعضا	O61	C11	اجتماعی
پراکندگی و دورافتاده بودن شرکت تعاونی از مراکز شهری	O62		
دور بودن محل سکونت و محل فعالیت اعضا از هم	O63	C12	محیطی
شرایط نامساعد محیطی	O64		
به‌کارگیری مناسب دانش رسمی در کنار دانش بومی	O65		
عدم وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری	O66		
فرهنگ دلالی و واسطه‌گری	O67	C13	فرهنگی
فقدان فرهنگ خطرپذیری در خانواده‌های ایرانی، ضعف کار تیمی و ضعف فرهنگ‌سازی و ترویج روحیه کارآفرینی در جامعه	O68		

منبع: خسروی و همکاران، ۱۳۹۵، کریمی‌ان و همکاران، ۱۳۹۷، حسینی نیا و علی‌آبادی، ۱۳۹۸

یافته‌ها و بحث

جدول (۲) نشان‌دهنده اولویت‌بندی نهایی گزینه‌ها برحسب تئوری خاکستری بوده است که به شرح زیر است:

جدول ۲- اولویت‌بندی نهایی گزینه‌ها برحسب تئوری خاکستری

امتیاز	گزینه	زیر شاخص	نتیجه
۰/۶۱۵۹	کمبود نقدینگی جهت تأمین سرمایه در گردش مالی موردنیاز تعاونی‌ها	اقتصادی و مالی	O19
۰/۵۹۷۳	عدم وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری	فرهنگی	O66
۰/۵۹۴۲	عدم آشنایی تحصیل‌کردگان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی و عدم مراکز مشاوره برای راهنمایی و رفع مشکلات بیکاری شرکت‌های تعاونی	اطلاع‌رسانی	O8
۰/۵۹۳۰	موانع مرتبط با نظام بانکی	اقتصادی و مالی	O16
۰/۵۸۷۵	نبود نیروی انسانی توانمند در بازار کار یا دشواری جذب آن‌ها و ارائه مشاوره بازاریابی و فروش محصولات به اعضای تعاونی	فروش	O50
۰/۵۸۴۸۰۲	عدم توانایی تعاونی در تأمین وثیقه و انتظارات قانونی بانک و صندوق تعاون در قبال تسهیلات موردنیاز	اقتصادی و مالی	O20
۰/۵۷۵۹۵	به‌کارگیری مناسب دانش رسمی در کنار دانش بومی	فرهنگی	O65
۰/۵۷۱۰۴	قوانین شفاف اقتصادی و مالیاتی تعاونی‌ها و سیاست‌های نامناسب در قیمت‌گذاری و نوسانات قیمتی	اقتصادی و مالی	O26
۰/۵۶۷۳۰۵	مشکلات خدمات حمل‌ونقل تولیدات به بازار	فروش	O42
۰/۵۶۳۷۳۱	فقدان توجه مالی، فنی و تکنولوژیکی اولیه برای طرح و پایین بودن فناوری ماشین‌آلات، تجهیزات و فرسودگی آن‌ها	فنی	O58
۰/۵۵۶۸۲۵	نبود برنامه‌ریزی جامعه بلندمدت از سوی مدیران در زمینه تولید و بازاریابی	فروش	O52

۰/۵۵۲۴۴۳	فقدان فرهنگ خطرپذیری در خانواده‌های ایرانی، ضعف کار تیمی و ضعف فرهنگ‌سازی و ترویج روحیه کارآفرینی در جامعه	فرهنگی	O68
۰/۵۵۰۳۳۱	فقدان دسترسی به اطلاعات در زمینه فروش کالاها و نبود ارتباطات مؤثر با تأمین‌کننده‌ها و شبکه‌های توزیع و فروش	فروش	O40
۰/۵۴۶۷۵۱	ضعف بازاریابی از سوی تعاونی‌ها و بی‌ثباتی بازار	فروش	O47
۰/۵۴۶۵۵۸	نبود اعتماد متقابل بین اعضا و مسئولان تعاونی و وجود اختلاف بین آن‌ها	سرمایه اجتماعی	O5
۰/۵۴۴۷۹	ناکافی بودن توان علمی و تخصصی مدیران تعاونی‌ها و عدم مشورت مدیر با اعضا در مورد مشکلات	مدیریتی	O15
۰/۵۴۲۶۵۱	کمبود اعتبار و سرمایه تعاونی و نبود دسترسی به منابع مالی (مانند تسهیلات بانکی) برای راه‌اندازی	اقتصاد و مالی	O17
۰/۵۴۲۳۹۹	عدم ایجاد ارتباط مستقیم فارغ‌التحصیلان بیکار با شرکت‌های تعاونی موفق	اطلاع‌رسانی	O9
۰/۵۳۵۱۱۷	وجود بازار رقابتی و اشدایی با بازارهای منطقه‌ای و ملی	فروش	O51
۰/۵۳۱۳۳۲	تدوین سرفصل متناسب با بازار کار	آموزشی	O38
۰/۵۱۹۰۵	ایجاد تجهیزات و امکانات مناسب برای شکل‌گیری ایده	فنی	O59
۰/۵۱۶۴۶۵	فراهم‌سازی زمینه حضور افراد در نمایشگاه‌ها و بازارهای فروش محلی	فروش	O53
۰/۵۱۳۰۷۴	میزان فعالیت اقتصادی اعضا و سرمایه‌گذاری در تعاونی	اقتصادی و مالی	O25

۰/۵۱۲۴۵۴	اشباع بازار به علت ورود کالاهای ارزان قیمت مشابه خارجی و محدودیت بازار	فروش	O44
۰/۵۱۰۵۴۲	حمایت از پژوهش‌های مرتبط با کارآفرینی و اعطای مشوق‌های دولتی به تعاونی‌ها	سیاست‌گذاری	O55
۰/۵۰۹۰۰۵	فروش مستقیم و بی‌واسطه محصول و وجود عوامل واسطه و دلالت در هنگام فروش محصولات از سوی تعاونی‌ها	فروش	O43
۰/۵۰۵۶۶۴	ضعیف بودن نظارت مداوم بر شرکت‌ها و گسترش عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه ثروت	سرمایه اجتماعی	O7
۰/۵۰۵۱۹۶	درآمد پایین و عدم اعطاء تسهیلات به میزان نیاز واقعی طرح و بالا بودن نرخ تورم	اقتصادی و مالی	O21
۰/۴۹۸۰۵۴	اخذ پول با بهره بالا خارج از سیستم بانکی و مشکلات بازپرداخت آن و عقب افتادن اقساط	اقتصادی و مالی	O23
۰/۴۹۸۰۱۵	درک نامناسب افراد از تعاونی‌ها و پایین بودن سطح تحصیلات اعضا	اجتماعی	O61
۰/۴۹۸۸۲۴	ضعف سیستم‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات در محیط‌های کشاورزی	اطلاع‌رسانی	O11
۰/۴۹۲۶۵	شرایط نامساعد محیطی	محیطی	O64
۰/۴۹۰۹۲۵	استفاده از روش‌های نوین آموزشی در تعاونی‌ها و اجرای برنامه‌های آموزشی برای بهبود توانمندی‌های کارآفرینی مدیران و کارکنان تعاونی	آموزشی	O37
۰/۴۹۸۱۶۱	عدم مرغوبیت و پایین بودن کیفیت محصولات تولیدی	فروش	O46

۰/۴۸۶۱۴۶	ایجاد مراکز رشد کارآفرینی جهت راهنمایی و مشاوره اعضا و استفاده از کارآفرینان برتر و موفق جهت تدریس برخی از مهارت‌های کارآفرینی	آموزشی	O39
۰/۴۸۴۶۸۷	پایین بودن سطح مشارکت	سرمایه اجتماعی	O4
۰/۴۷۶۷۵۷	نبود انسجام بین روستاییان و ضعف ارتباط تعاونی با دیگر سازمان‌ها، مسئولان و شرکت‌های مرتبط	اجتماعی	O60
۰/۴۷۲۶۶۵	حذف و کاهش محدودیت‌ها و موانع کارآفرینی از طرف دولت	سیاست‌گذاری	O54
۰/۴۷۰۰۰۲	طولانی بودن زمان پرداخت تسهیلات توسط بانک یا صندوق تعاون	اقتصادی و مالی	O22
۰/۴۶۸۵۵۶	پراکندگی و دورافتاده بودن شرکت تعاونی از مراکز شهری	محیطی	O62
۰/۴۶۷۴۶۴	دور بودن محل سکونت و محل فعالیت اعضا از هم	محیطی	O63
۰/۴۶۵۱۹۵	بالا بودن هزینه‌های تأمین نهاده‌های کشاورزی نسبت به بازده شرکت تعاونی	اقتصادی و مالی	O18
۰/۴۶۳۵۶۱	عدم مکان‌یابی مناسب جهت اجرای طرح و وجود مشکل جهت تأمین زمین و امکانات زیربنایی موردنیاز استقرار تعاونی‌ها	فنی	O57
۰/۴۶۰۷۰۸	باور ضعیف مسئولان نسبت به بخش تعاون	زیرساختی	O1
۰/۴۶۰۱۶۴	ناهماهنگی سازمان‌های ذی‌ربط، اعضا و مدیران و جابه‌جایی و تغییر مدیریت تعاونی‌ها	مدیریتی	O13
۰/۴۵۹۵۴۹	پایین بودن میزان رشد مراکز تخصصی پژوهشی در عرصه کارآفرینی روستایی	زیرساختی	O3

۰/۴۵۲۴۳۵	نبود حمایت دولت از کسب و کارهای کوچک و متوسط و شرکت‌ها و مؤسسات خدمات مشاوره‌ای و حمایتی	حمایتی - پشتیبانی	O31
۰/۴۵۲۲۴۳	نبود آموزش برای اعضا و مدیران تعاونی‌ها	آموزشی	O35
۰/۴۵۰۸۶۶	ضعف و پایین بودن توان اجرایی مدیران تعاونی و عدم وجود نظام ارزشیابی و بازرسی تعاونی‌ها	مدیریتی	O14
۰/۴۴۸۳۵۳	بی‌اعتمادی مشتریان بالقوه به شرکت‌های تازه تأسیس	فروش	O49
۰/۴۴۷۵۴۵	بالا بودن قیمت تمام شده محصولات تولیدی شرکت تعاونی و پایین بودن قیمت فروش محصول	فروش	O41
۰/۴۴۶۸۲۷	تبلیغات مؤثر برای یافتن مشتری جدید	فروش	O48
۰/۴۴۶۱۰۱	تدوین و تصویب قوانین مورد نیاز تعاونی‌ها از طرف دولت و کاهش مراحل اداری تأسیس و اداره تعاونی‌ها	سیاست گذاری	O56
۰/۴۴۴۰۹۲	استفاده از رسانه‌ها و نشریات ترویجی در زمینه کارآفرینی	اطلاع رسانی	O12
۰/۴۴۳۹۸۱	نبود آموزش‌های کارآفرینانه و کاربردی نبودن آموزش‌ها	آموزشی	O32
۰/۴۴۳۱۸۲	ضعف قوانین مرتبط با حمایت از فعالیت‌های تعاونی و نبود تسهیلات ارتباطی و حمل و نقلی مدرن و سریع	حمایتی - پشتیبانی	O30
۰/۴۴۱۸۶۸	ضعف خدمات بازاریابی و قیمت پایین محصولات	فروش	O45
۰/۴۴۱۴۸۵	نبود رسانه‌های انبوه، عدم اطلاع رسانی مردم جهت ترغیب آنان به ایجاد و گسترش اشتغال	اطلاع رسانی	O10
۰/۴۳۵۴۷۹	نبود ثبات دولتی کافی در حمایت از تعاونی‌ها	حمایتی پشتیبانی	O29

۰/۴۳۲۱۶۷	کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر	سرمایه اجتماعی	06
۰/۴۳۴۳۹۶	ناآشنایی اعضا و مدیران تعاونی‌ها با فناوری‌های نوین	آموزشی	036
۰/۴۲۶۳۵۸	عدم استقبال از ایده‌های جدید و فرصت ندادن به افراد برای عملی کردن ایده‌ها و برخورد ناصحیح در ارائه ایده	حمایتی پشتیبانی	027
۰/۴۰۸۷۵۱	عدم حمایت مدیرعامل از اقدامات کار آفرینانه و کارآفرینان شکست‌خورده	حمایتی پشتیبانی	028
۰/۳۹۵۷۲۶	فرهنگ دلالی و واسطه‌گری	فرهنگی	067
۰/۳۹۵۰۵۲	عدم مهارت افراد در زمینه کاری خود و خدمات مشاوره‌ای لازم در تعاونی‌ها	آموزشی	034
۰/۳۸۲۵۷۵	عدم تطابق آموزش‌ها با نیاز اعضا و عدم باور اعضا به آموزش	آموزشی	033
۰/۳۵۸۸۷۸	میزان اشتباهات و سهل‌انگاری در سندهای مالی	اقتصادی و مالی	024
۰/۳۲۲۲۴۲	تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور	زیرساختی	02

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس جدول (۲)، اولویت‌بندی مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌های منطقه سیستان به شرح زیر است: بر اساس این جدول نخستین و بیشترین میزان اولویت در بین ۶۸ گزینه نسبت به ۱۳ شاخص مربوط به گزینه ۰/۱۹، با مقدار ۰/۶۱۵ بوده است. این گزینه معرف کمبود نقدینگی جهت تأمین سرمایه در گردش مالی موردنیاز تعاونی‌ها می‌باشد، به طوری که این گزینه جز زیرمجموعه‌های اقتصادی و مالی بوده است. بدون تردید، کسب‌وکارها برای راه‌اندازی، پایداری، رشد و موفقیت تعاونی‌ها به منابع مالی نیاز است. این در حالی است که تأمین مالی برای توسعه ایده‌های نوآورانه همواره یکی از موانع بزرگ بر سر راه صاحبان این ایده‌ها و کارآفرینان بوده و جذب سرمایه از منابع بیرونی برای کسب‌وکارهای نوپا کار دشواری به حساب

می‌آید. در منطقه مورد مطالعه این عامل عمدتاً بیشترین تأثیر منفی را در وضعیت محیط کسب و کار به خود اختصاص داده است؛ بنابراین کمبود نقدینگی در تعاونی‌های روستاها سیستان جز مهم‌ترین موانع رشد و توسعه کسب و کار تعاونی‌ها بوده است و نیازمند توجه ویژه مسئولان به این بخش با توجه به محرومیت این منطقه را دارد.

همچنین بر اساس نتایج به دست آمده گزینه O_6 ، به عنوان اولویت دوم بیان گردیده است. ضریب این گزینه برابر با ۰/۵۹۷ می‌باشد که به صورت عدم وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری تعریف گردیده است. از طرفی این گزینه شامل زیرمجموعه‌های فرهنگی بوده است. تعاونی‌ها عموماً دارای ماهیت دسته‌جمعی هستند، به گونه‌ای که برای رفع نیازهای مشترک اعضای خود نیازمند همکاری‌های لازم در زمینه‌های متعدد می‌باشند. هدف اصلی تشکیل تعاونی‌ها خدمت به اعضا و ارتقای روحیه همکاری و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنان می‌باشد. می‌توان گفت که چنانچه اصول و ارزش‌های تعاون که به صورت کار دسته‌جمعی باشد به درستی مورد استفاده قرارگیری، بخش تعاون همراه با سایر بخش‌ها، در یک اقتصاد سالم موجب رشد اقتصادی کشور و ارتقای بهره‌وری آن در منطقه می‌گردد؛ بنابراین اهمیت این گزینه از قبل نمایان تر شده و نیازمند توجه بیشتری به این موضوع در منطقه سیستان است.

بر اساس پژوهش و اولویت‌بندی صورت گرفته، سومین اولویت مربوط به گزینه O_8 که معرف عدم آشنایی تحصیل‌کردگان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی و عدم ایجاد مراکز مشاوره برای راهنمایی و رفع مشکلات بیکاری شرکت‌های تعاونی با ضریب اهمیت ۰/۵۹۴ تعلق گرفته است. به طوری که این گزینه در زیرمجموعه‌های اطلاع‌رسانی قرار گرفته شده است. چالش‌های اشتغال و موضوع بیکاری به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی روز در منطقه سیستان به شمار می‌آید. یکی از راه‌کارهای هر دولتی توسعه کارآفرینی خواهد بود. به طوری که سوق دادن افراد به سوی اشتغال و گسترش فرهنگ کارآفرینی ضرورت می‌یابد. یکی از موارد مؤثر در خلق کارآفرینی دانشگاه و مراکز آموزش عالی بوده است که امروزه حرکت به سمت دانشگاه کارآفرین به یک به چشم‌اندازی تبدیل شده است؛ بنابراین توسعه بخش تعاون و شیوه فعالیتان در دانشگاه می‌تواند به اشتغال مولد و کارآفرینی کمک قابل توجهی داشته باشد و موجب رشد درآمد ناخالص ملی می‌گردد؛ بنابراین با برنامه‌ریزی و

سیاست گذاری لازم می‌توان افراد فارغ‌التحصیل را جذب تعاونی‌های منطقه نمود تا موجب افزایش اشتغال و افزایش بهره‌وری تعاونی‌ها منطقه مورد مطالعه گردد.

چهارمین اولویت متعلق به گزینه O_{16} که به صورت گزینه موانع مرتبط با نظام بانکی تعریف شده است. این گزینه یکی از زیرمجموعه‌های اقتصادی و مالی عنوان می‌باشد. یکی از محورهای اساسی رشد و توسعه هر تعاونی، دانش محور بودن فعالیت‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و سیاست گذاری‌های مناسب اقتصادی می‌باشد. تا در زمان وقوع بحران‌های اقتصادی بتوانند از تسهیلات مالی بانک‌های مختلف بهره گیرند؛ و بتوانند به مدیریت بحران و پیش‌بینی عواقب اقتصادی ناشی از آن بپردازند؛ بنابراین با توجه به نام گذاری سال ۱۴۰۰ از سوی رهبر معظم به سال تولید، پشتیبانی‌ها، مانع گذاری ضروری است تا با برنامه‌ریزی و سیاست گذاری‌های لازم موانع مرتبط با نظام بانکی را برطرف سازند تا بسترهای لازم برای تقویت بنیه‌های اقتصادی و رشد اقتصادی پایدار تعاونی‌های روستاهای سیستان محقق گردد.

O_2 ، به عنوان کم‌ترین اولویت با ضریب $0/322$ عنوان گردیده است. این گزینه همان تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور بوده است که در زیرمجموعه‌های زیرساختی جای دارد. باید توجه داشت در شرایط فعلی امروز که تحریم‌ها بر اقتصاد کشور سایه انداخته و امکان فعالیت را بسیار محدود کرده و شکاف طبقاتی زیادی در کشور شکل گرفته است، تعاونی‌ها می‌توانند بدون مواجه با تحریم‌ها به اشتغال در کشور کمک کنند و شکاف طبقاتی به وجود آمده را به دلیل وجود مشکلات اقتصادی به شدت کاهش دهند، بنابراین می‌بایست بدون در نظر گرفتن تحریم‌ها به برنامه‌ریزی و سیاست گذاری‌های صحیح به رشد و پویایی تعاونی‌های حوزه سیستان اقدام نمود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش با استفاده از ۱۳ شاخص: زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اطلاع‌رسانی، مدیریتی، اقتصادی و مالی، حمایتی - پشتیبانی، آموزشی، فروش، سیاست گذاری، فنی، اجتماعی، محیطی و فرهنگی به شناسایی و اولویت‌بندی ۶۸ گزینه از مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌های منطقه سیستان پرداخته شده است. هر یک از عوامل بایستی جهت رفع چالش‌های تعاونی روستایی منطقه مورد مطالعه رفع گردد.

با توجه به اینکه گزینه کمبود نقدینگی جهت تأمین سرمایه در گردش مالی مورد نیاز تعاونی‌ها از مهم‌ترین مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌ها در منطقه مورد مطالعه بوده است، همواره یکی از موانع بر سر راه کارآفرینان جذب سرمایه از منابع بیرونی برای کسب‌وکارهای نوپا کار دشواری به حساب می‌آید. هنگامی که نقدینگی نتواند هزینه‌ها و دیگر مخارج را جبران کند، حتی مشاغلی که مراحل نخستین رشد خود را طی کرده‌اند، دچار انحلال و ورشکستگی سقوط می‌شوند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که با به‌کارگیری روش‌های مناسب جذب نقدینگی برای افزایش توان اقتصادی تعاونی‌های روستایی منطقه جهت افزایش توانایی مالی تعاونی‌ها و توسعه مشارکت و سرمایه‌گذاری مردم از طریق خرید سهام تعاونی‌های منطقه سیستم اقدام نمود. اهمیت این گزینه با نتایج پژوهش اربابی و همکاران (۲۰۱۵) و رضایی و همکاران (۱۳۹۴) هم‌سو می‌باشد.

با توجه به اینکه یکی دیگر از مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌های منطقه مورد مطالعه، عدم وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری تعاونی‌ها در حوزه سیستم بوده است، پیشنهاد می‌شود که ایجاد انگیزه و تقویت روحیه کارآفرینی و آماده‌سازی زمینه و بسترهای لازم برای تقویت روحیه کارآفرینی در بین اعضای تعاونی‌های روستایی منطقه مورد مطالعه فراهم گردد، زیرا بهبود شرایط زندگی در نواحی روستایی، در واقع موجب ارتقای سطح و بهبود شرایط زندگی در فضای روستایی شده است. برای رسیدن به این هدف نیازمند مشارکت و همکاری مردم می‌باشد. در مناطقی که زمینه مشارکت همه‌جانبه، همکاری و همدلی بین همه اهالی روستا وجود داشته است، مردم توانسته‌اند تغییرات اساسی در روستا ایجاد کنند. در این راستا است که روستاییان برای رفع مشکلات روستای خود اقدام می‌کنند و انگیزه در بین مسئولان نیز برای ارائه خدمات بیشتر فراهم می‌شود. اهمیت این گزینه در مطالعه کریمیان و همکاران (۱۳۹۷)، پوژارا (۲۰۱۶) و برنداو و بریتن باخدا (۲۰۱۹) تأیید شد.

با توجه به مشکل عدم آشنایی تحصیل‌کردگان دانشگاهی با ساختار و شیوه فعالیت در شرکت تعاونی و عدم ایجاد مراکز مشاوره برای راهنمایی و رفع مشکلات بیکاری شرکت‌های تعاونی، پیشنهاد می‌گردد که به آشنایی و معرفی هر چه بیشتر دانشجویان با تعاونی‌ها، زمینه‌های کاری آنان و چگونگی آغاز به کار این تعاونی‌های روستایی در منطقه سیستم پرداخته شود، همچنین ضرورت بازنگری اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستم و بلوچستان در سیاست‌های خرد و کلان خود و ارائه راه‌حل‌های ساختاری حاکم بر تعاونی‌ها و انعکاس آن‌ها

را به مراجع ذی‌ربط و فراهم آوردن بسترهای مناسب برای همکاری بهتر سازمان‌های مرتبط با تعاونی‌ها از جمله مراکز کارآفرینی، دانشگاه‌ها و مؤسسات عالی در زمینه ایجاد کسب‌وکارهای نوپا و اشتغال‌زایی اقدام نمایند.

با توجه به اولویت چهارم که موانع مرتبط با نظام بانکی در منطقه مورد مطالعه می‌باشد، متأسفانه بسیاری از مشکلات تعاونی‌های روستایی به موانعی که بانک‌ها برای آنان ایجاد کردند، برمی‌گردد. مهم‌ترین کاری که بانک مرکزی در شرایط امروز باید به ثمر برساند، موظف ساختن بانک‌ها برای حرکت در جهت توصیه‌های مقام معظم رهبری با توجه به نام‌گذاری سال ۱۴۰۰ است؛ بنابراین با برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های لازم موانع مرتبط با نظام بانکی را برطرف سازند تا بسترهای لازم برای تقویت بنیه‌های اقتصادی و رشد اقتصادی پایدار تعاونی‌های روستاهای سیستان محقق گردد. اهمیت این گزینه با پژوهش حسینی نیا و علی‌آبادی (۱۳۹۸) و خسروی و همکاران (۱۳۹۵) همسوست.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، کمترین مشکل توسعه کسب‌وکار تعاونی‌های منطقه مورد مطالعه تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور بوده است. در شرایط تحریم، تعاونی‌ها در اقتصاد دارای اهمیت بسزایی می‌باشند. به‌گونه‌ای که اصول تعاون و نظام کسب‌وکارهای تعاونی را شاید بتوان مهم‌ترین دستاورد انسان عدالت‌خواه امروز عنوان نمود. این الگو در شرایط ظالمانه تحریم برای پاسخ به نیازهای اقتصادی و رفع مشکلات ایجاد شده می‌تواند بسیار کارساز باشد؛ بنابراین پیشنهاد می‌گردد که مسئولان به تعاونی‌های این منطقه نگاهی ویژه برای رشد و شکوفایی داشته باشند.

از جمله پیشنهادها برای مطالعات آینده می‌توان به به‌کارگیری از تکنیک تئوری خاکستری بر اساس تکنیک تحلیل فازی استوار اشاره نمود، بنابراین پیشنهاد می‌شود برای شناسایی مشکلات توسعه کسب‌وکارهای تعاونی حوزه سیستان از تکنیک‌های رتبه‌بندی فازی مانند تکنیک TOPSIS مورد استفاده قرار گیرد و نتایج با دستاوردهای مطالعه حاضر مقایسه شود.

از طرفی این پژوهش با موضوع شناسایی مشکلات توسعه کسب‌وکار تعاونی‌ها در روستاهای منطقه سیستان بر اساس اولویت‌های پژوهشی اداره کل تعاون کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان انجام شده است. با توجه به ماهیت تعاونی و زمینه‌های فعالیت آن توصیه می‌شود به بررسی هر بخش به صورت مجزا پرداخته شوند و در نهایت یک الگوی تخصصی برای هر یک از بخش‌های مختلف ارائه گردد.

عموماً پژوهش‌هایی که در داخل کشور صورت می‌گیرند، علاوه بر محدودیت‌های ناشی از خود تحقیق، با محدودیت‌های جانبی و ناشی از نظام اداری کشور نیز مواجه‌اند، در مطالعه حاضر:

عدم پاسخگویی برخی از افراد به پرسشنامه و عدم تکمیل آن یکی از مشکلات این پژوهش بوده است.

عدم تعمیم‌پذیری پژوهش، یکی دیگر از مشکلات این پژوهش است؛ به طوری که نتیجه این پژوهش در دیگر شرکت‌های تعاونی روستایی تابعه استان سیستان و بلوچستان و سایر ادارات قابل تعمیم نیست و نتیجه کار صرفاً مختص به محل انجام تحقیق می‌باشد.

قدردانی و تشکر

بدین وسیله ار اداره کل تعاون وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان جهت حمایت مالی و معنوی از این طرح تشکر و قدر دانی می‌گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آرایش، م. ب.، طاهری، م.، ر.، ۱۳۹۴، شناسایی موانع توسعه شرکت‌های تعاونی عشایری استان ایلام از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۸، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۴، صفحات ۵۷-۷۴.
- امدادی، ا.، محبوبی، م.، ر.، عبدالله زاده، غ. ح.، ۱۳۹۷، تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های توسعه روستایی در استان گلستان، تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۷، صفحه ۸۸ تا ۹۷.
- اربابی، ف.، آروین، پ.، اربابی، م.، ۱۳۹۵، بررسی مشکلات و آسیب‌های تعاونی‌های کشاورزی با تأکید بر وضعیت تعاونی‌های کشاورزی در استان خراسان شمالی، صفحه ۲.
- اذر، ع.، خداداد، ح.، حمید، ک.، و اسدالله، م.، ۱۳۹۲، طراحی الگوی مفهومی ارزیابی عملکرد راهبردی: مبتنی بر زنجیره ارزش آفرینی راهبردی پویا. فصلنامه چشم‌انداز مدیریت بازرگانی.
- احسانی، ن.، آرایش، ب.، و چهارسوقی، ح.، ۱۳۹۱، بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اعضای تعاونی‌های کشاورزی استان ایلام مطالعه موردی شهرستان شیروان و چرداول. تعاون و کشاورزی
- بیگی، ف.، مهدی، م.، یآوری، غ. ر.، ۱۳۸۸، تعاون روستایی سرآغازی بر توسعه کارآفرینی، تعاون و کشاورزی، سال بیستم، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵.
- پهلوانی، م.، کریم، م. ح.، قربانی، ح.، ۱۳۸۷، بررسی و نظرسنجی در باره مشکلات و توانمندی‌های بخش تعاون در استان سیستان و بلوچستان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۱، بهار ۱۳۸۷، صفحات ۱۰۳ تا ۱۱۱.
- پیروز، ا. و قلی‌پور، س.، ۱۳۹۷، عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های کشاورزی در شهرستان شبستر، تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۶، تابستان ۱۳۹۷، صفحه ۱۰۴ تا ۱۰۹.
- حسینی نیا، غ. ح.، علی‌آبادی، و.، ۱۳۹۸، آسیب‌شناسی زنجیره ارزش کارآفرینی در کسب‌وکارهای روستایی (مطالعه موردی تعاونی‌های روستایی استان کرمانشاه)، تعاون و کشاورزی، سال هشتم، شماره ۳۱، پاییز ۱۳۹۸، صفحه ۲.
- خسروی پور، ب.، برادران، م.، رواجی نژاد، م.، قوچانی، ا. م.، ۱۳۹۳، بررسی اهمیت و نقش شرکت‌های تعاونی در بخش کشاورزی، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره ۱.

- خسروی پور، ب.، برادران، م.، غنیا، م.، منفرد، ن.، گودرزی، ز.، ۱۳۹۰، بررسی ضرورت و ویژگی های یک تعاونی کشاورزی کارآفرین، کار و اجتماع، شماره ۱۳۵.
- خسروی، ا.، غلامرضایی، س.، رحیمیان، م.، واکبری، م.، ۱۳۹۵، تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی های کشاورزی با استفاده از رویکرد تئوری بنیایی، تعاون و کشاورزی، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۵.
- دانشنامه تعاون، ۱۳۹۴، مؤسسه پژوهشی توسعه تعاون، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران
- ده نمکی، م.، فرهادی نژاد، م.، مدرسی، م.، ۱۳۹۷، شناسایی موانع راه اندازی کسب و کارهای کشاورزی ارگانیک در ایران (مورد مطالعه: واحدهای کشاورزی ارگانیک استان تهران)، نشریه کارآفرینی در کشاورزی جلد پنجم، شماره دوم، صفحات ۱۰۷ تا ۱۰۹.
- رسولی آذر، س.، کیوانی فر، س.، رشید پور، ل.، ۱۳۹۵، تحلیل عامل موانع تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان بوکان از دیدگاه اعضا، تعاون و کشاورزی، سال پنجم، شماره ۱۸، تابستان ۱۳۹۵، صفحه ۱۱۳ و ۱۱۴.
- رضایی، ر. ا.، ۱۳۹۳، بررسی نقش و جایگاه کارآفرینی در توسعه تعاونی های روستایی، نشریه کارآفرینی در کشاورزی، جلد اول، شماره اول.
- رضائی، ر. ا.، حسینی، س. م. و محمدی پایندی، م.، ۱۳۹۴، شناسایی و تحلیل موانع توسعه کارآفرینی سازمانی در تعاونی های توسعه روستایی استان زنجان، فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی.
- رضوی، ا.، ۱۳۹۳، طرح مشارکت مردم در راه اندازی واحدهای تولیدی مستقر در روستاها و مناطق کمتر توسعه یافته، تهران: معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم ریاست جمهوری.
- زراعت کش، ی.، محمدی، ا.، ۱۳۹۵، عوامل مؤثر بر تولید و اشتغال زایی تعاونی های زودبازده در بخش کشاورزی استان کهگیلویه و بویراحمد، تعاون و کشاورزی، سال پنجم، شماره ۱۷، بهار ۱۳۹۵، صفحه ۱۰۳.
- سامیان، م.، موحدی، ر.، ۱۳۹۷، چالش و موانع توانمندی های تعاونی های تولید روستایی استان همدان، تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۷، صفحات ۱۵۲ و ۱۵۴.
- شجاعی، م.، فروزان، ب.، شرف دین، ف.، ۱۳۹۰، تعاونی ها و موانع و مشکلات پیش روی، کنفرانس ملی کارآفرینی تعاون: جهاد اقتصادی.

شهریاری مقدم، ش. پور برازجانی، م. ا.، محمدی، ح.، سارانی، و. ا.، ۱۳۹۷، شناسایی مخاطرات اثرگذار بر مدیریت شرکت‌های تعاونی کشاورزی در منطقه سیستان، تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۷، صفحه ۷۷.

شکیبا مقدم، م.، ۱۳۹۲، مدیریت تعاونی‌ها برای دانش جویان رشته مدیریت دولتی (چاپ هفتم)، انتشارات میر، تهران.

شیخ سوینی، م.، عمانی، ا. ر.، نوراله وندی، ا.، ۱۳۹۱، نقش تعاونی‌های تولید کشاورزی در ایجاد مشاغل مولد، اولین همایش کشاورزی در شرایط دشوار.

شکیبایی، ع. ر.، ۱۳۹۷، بررسی موانع، چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی رشد و توسعه اشتغال و ارائه راهکارهای تأثیرگذار بر بهبود شاخص‌های اشتغال (مطالعه موردی استان‌های کرمان، لرستان و هرمزگان)، مجله اقتصادی شماره‌های ۱۱ و ۱۲، بهمن و اسفند ۱۳۹۶، صفحه ۲۶.

عباسی، ر.، رسول‌زاده، ب.، عباسی، پ.، ۱۳۸۸، عوامل مؤثر بر موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی استان اردبیل تعاون، سال بیستم، شماره ۲۱۰ و ۲۱۱، دی و بهمن ۱۳۸۸، صفحه ۷۳.

عباسی، ل.، شریف‌زاده، م. ش.، عبدالله زاده، غ. ح.، ۱۳۹۸، عوامل مؤثر بر بازاریابی جمعی کارآفرینانه در تعاونی‌های تولید کشاورزی استان کردستان، تعاون و کشاورزی، سال هشتم، شماره ۳۰، صفحه ۱.

فلاح‌تکار، ا.، مولایی هاشجین، ن. ا.، قرشی میناباد، م. ب.، معتمدی مهر، ع. ا.، ۱۳۹۶، عملکرد تعاونی‌های توسعه کشاورزی در اشتغال زنان و تولید محصولات کشاورزی روستایی ساوجبلاغ (استان البرز)، جغرافیا (فصلنامه علمی پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال پانزدهم، شماره ۵۴، پاییز ۱۳۹۶، صفحه ۱۱۱.

قنبری، س.، بهشتی، ر.، ۲۰۱۷، بررسی تأثیر سکوت سازمانی بر کاهش کار تیمی و عملکرد سازمانی بر اساس کارت امتیازی متوازن (BSC) مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه رازی کرمانشاه، جامعه‌شناسی کاربردی.

زارعی، ق.، طریقت مهربانی، ح.، ۱۳۹۹، شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی روستایی با استفاده از رویکرد ترکیبی در شهرستان سراب، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۱۱، شماره ۱، بهار ۱۳۹۹، صفحات ۱۶۱ تا ۱۶۳.

- عطایی، پ، و ایزدی، ن.، ۱۳۹۴، سازه‌های تأثیرگذار بر زیان دهی تعاونی‌های روستایی (مطالعه موردی: تعاونی روستایی امیرکبیر در استان فارس). علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران.
- کریمی اصل، ح. ا.، زراعت کش، ی.، ۱۳۹۵، آسیب‌شناسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید در بخش روستایی و شهری شهرستان گچساران، صفحه ۲.
- کریمان، ر.، کالوس، ع.، کریمی، ا.، ۱۳۹۷، چالش‌های توسعه تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی شهرستان بویراحمد، تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۷، پاییز ۱۳۹۷ صفحات ۶۲ تا ۶۴.
- کرباسی، ع.، یعقوبی، م.، و شهبایی، ش.، ۱۳۸۸، بررسی مشکلات طرح‌های تعاونی نیمه‌تمام در استان سیستان و بلوچستان.
- لرستانی، س.، مرادی نژاد، ه.، ۱۳۹۸، عوامل مؤثر بر موفقیت کسب‌وکارهای تعاونی کشاورزی در شهرستان اسلام‌آباد غرب، تعاون و کشاورزی، سال هشتم، شماره ۳۱، پاییز ۱۳۹۸، صفحه ۷۴، ۷۵.
- مراد نژادی، ه.، ۱۳۹۵، شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر رکود کسب‌وکارهای تعاونی‌های مستقر در شهرک صنعتی شهرستان ایلام، تعاون و کشاورزی، سال پنجم، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۵، صفحات ۹۳ تا ۹۰.
- مرادی نژاد، ه.، فریادرس، ز.، واحدی، م.، ۱۳۹۴، شناسایی و تحلیل مشکلات شرکت‌های تعاونی مرزنشین شهرستان ایلام، تعاون و کشاورزی، سال چهارم، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۹۴، صفحات ۱۶۰ و ۱۵۸.
- مظفری، م.، ۱۳۸۶، صنایع کوچک در اقتصاد امروز، تهران، انتشارات مازیار
- مرادی، ح.، ۱۳۹۷، تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های توسعه روستایی در استان گلستان، تعاون و کشاورزی، شماره ۲۷، پاییز ۱۳۹۷.
- مطیعی لنگرودی، س.، قدیری معصوم، م.، دادورخانی، ف.؛ و ترکاشوند، ز.، ۱۳۹۲. تبیین عوامل مؤثر بر توانمندسازی روستاییان در توسعه کارآفرینی (مطالعه موردی: بخش‌های زرنند و سامن شهرستان ملایر). مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی.
- مرادی، م.، مرادی اورزمان، س. ش.، ۱۳۹۴، شناسایی و مقایسه عوامل مؤثر بر اشتغال پایدار شرکت‌های تعاونی و خصوصی در شهرستان نهاوند، تعاون و کشاورزی، سال چهارم، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۹۴، صفحه ۲۴ و ۲۳.
- ملکی، م.، واحدی، م.، آرایش، م. ب.، ۱۳۹۸، عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استان ایلام، تعاون و کشاورزی، سال هشتم، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۸، صفحه ۵۲ تا ۵۵.

موسایی، م.، محمدی فرد، ا.ا.، ۱۳۹۷، شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد، تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۹۷، صفحه ۱۷۴.

ملاشاهی، م.، مرادی، ا.ا.، ۱۳۹۸، تحلیلی بر موانع ترویج کارآفرینی کشاورزی در استان سیستان و بلوچستان، تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۱، شماره ۱، صفحه ۱.

مالکی، ج.، یوسفی، غ.ع.، ۱۳۹۵، اصول حاکم بر شرکت‌های تعاونی، تحقیقات حقوقی تطبیقی ایران و بین‌الملل، سال نهم، شماره سی و دوم.

مکانیکی، ج.، میر حسینی، ن.س.، فال سلیمان، م.، ۱۳۹۳، بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی فعالیت در شرکت‌های تعاونی دامداری بر خانوارهای عضو: مطالعه موردی بخش سرولایت شهرستان نیشابور، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، سال چهارم، شماره چهارم، (پیاپی ۱۵).

نخعی، غ.م.، سبحانی، ع.ر.، مستقیم، م.ر.، حسینی، س.م.، ۱۳۹۷، توسعه الگوی کارآفرینی در شرکت‌های تعاونی روستایی، دومین کنفرانس بین‌المللی تحولات نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۵، خلاصه مطالعات و اقدامات طرح توسعه کسب‌وکار و اشتغال پایدار (تکاپو) استان سیستان و بلوچستان، پاییز، ۱۳۹۵ صفحات ۴ تا ۱۹.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳۹۸، استان سیستان و بلوچستان در یک نگاه مرکز آمار و اطلاعات راهبردی، دی ۱۳۹۸، صفحه ۲۵.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۷، *پژوهش‌های علمی و تحقیقاتی* یعقوبی فرانی، ا.، سلیمانی، ع. و موحدی، ر.، ۱۳۹۳، عوامل مؤثر بر کارآفرینی زنان روستایی، فصلنامه مطالعات زنان.

Abdolmaleki, M. (2015). Preventive factors to found walnut production cooperatives in Tuysarkan Townshio, Iran. *International Journal of Agricultural Management and Development*, 5(1), 9-17. Zhu, S.H. & Leonard, P. (2009). *Apedaile cooperative organization in rural Canada and the agricultural Cooperative movement in China*. Center for the study of Cooperatives University of Saskatchewan.

Arbabi, F., Mirdamadi, M., & Lashgarara, F. (2015). Marketing challenges of agricultural products from the perspective of rural cooperatives in Qom province. *International Journal of Review in Life Sciences*, 5(2), 59-62.

- Brandão, J. B., Breitenbachd, R., 2019. What are the main problems in the management of rural cooperatives in Southern Brazil? *Land Use Policy* 85 (2019) 121-129.
- Eid, M., & Martinez Carrasco Pleite, F. (2014). The international Year of cooperatives and the 2020 vision. *Earices Working Papers*, 14 (71), 1-20.
- Hassan, R.M., & Kong, R. (2016). Factors influencing entrepreneurship: a comparative analysis among farmers in Shaanxi, Shandong, Henan and Gansu provinces, china. *African Business and Management Research Journal*, ISSN: 2518-1(2), 15-27.
- Ivani, G. (2016). Investigating the factors affecting the success of handmade carpet production cooperatives in Islamabad Gharb city. Master's degree in Rural Development, Razi University. Kermanshah.
- Karimi, M.H. (2015). Investigating the Challenges of Rural Cooperative.
- Khoshfar, R. (2000). Investigating the activities and performance of poultry farmers' cooperatives in Tehran province. Master's thesis, Faculty of Agriculture, Isfahan University of Technology.
- Liu, S. & Lin Forrest, J.Y. (2010). *Grey Systems: Theory and Applications*. Berlin, Springer-Verlag
- Liu, S. F, Lin, Yi., *Gray Information Theory and Practical Applications*, Springer-Verlag London Limited, 2006.
- Manouchehri, M.A. Karami, A. & Samanpour, A. (2012). Assessing the success of cooperatives in different economic sectors of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces, a research project supported by the General Directorate of Cooperatives of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces.
- Noorivandi, A.N., Hosseini, S.J.F., Mirdamadi, S.M., & Malekmohammadi, I. (2012). Analysis of husbandry cooperatives in Ahwaz township of Iran. *African Journal of Business Management*, 6(10), 3694-3698.
- Pujara, M. (2016). Problems and Issues facing Farmers groups and cooperatives in Agricultural marketing. Retrieved from <https://www.linkedin.com/pulse/agriculture-marketing mandeepujara>.
- Pokharela, K. P., Archerb, D. W., Featherstonec, A. M., 2020. The Impact of Size and Specialization on the Financial Performance of Agricultural Cooperatives. *Journal of Co-operative Organization and Management* 8 (2020) 100108.
- Stofferhn, B. (2017). Preventative factors in rural Kenya cooperatives, rural business and cooperative development service, service report 44.
- World Bank Group. 2017. Available at: www.worldbank.org/en/country/iran retrieved august 2018

Cooperative business development problems in sistan region villages**B. Rakhshani¹, A.SardarShahraki,^{2*} N. Ali Ahmadi³**

Received: 5 Jun 2021

Accepted: 7 Sep 2021

Abstract

Today, the issue of cooperation and togetherness is very important and necessary considering the current situation in the Sistan region. Sistan region suffers from problems such as unemployment, lack of sustainable employment and reduction of water resources and stagnation of the agricultural sector. The implementation of rural cooperative business in rural areas prevents the loss of capital and benefits of rural areas. The implementation of cooperative business is also a good opportunity for educated people in the village to use their education for rural development and rural economic growth. So considering the importance of this issue, which is derived from the research priorities of the General Directorate of Cooperatives, Labor and Social Welfare of Sistan and Baluchestan Province, The purpose of this study was to identify the problems of business development of cooperatives in the villages of Sistan region. In this regard, 20 questionnaires based on 68 options and 13 indicators were developed by experts of the General Department of Cooperatives, Labor and Social Welfare of Sistan and Baluchestan Province, Rural Cooperatives of Sistan and Baluchestan Province, Zahedan Insurance Offices and professors of Sistan and Baluchestan University. For this purpose, Gray Theory (GRA) technique and GRA solver 2015 software were used to extract the results. According to the results, the most important obstacles and problems of cooperatives in Sistan region are Lack of liquidity to raise working capital, which is the first priority. In addition, the lack of a proper cultural context to promote the spirit of cooperation is a second priority. On the other hand, the lack of familiarity of university graduates with the structure and method of activity in cooperatives and the lack of counseling centers to guide and solve the unemployment problems of cooperatives is the third priority. Therefore, according to the results, it is necessary to rebuild the business development infrastructure of cooperatives in the region in order to remove obstacles.

Key words: Rural Cooperatives, Technique GRA, Sistan.

1 . Master Student of Agricultural Economics, University of Sistan and Baluchestan, Sistan and Baluchestan, Iran

2. Department of Agricultural Economics, University of Sistan and Baluchestan, Sistan and Baluchestan, Iran

*Corresponding Author

a.shahraki65@gmail.com

3 . Phd Student of Agricultural Economics, University of Sistan and Baluchestan, Sistan and Baluchestan, Iran